

HAKİKAT VE METAFOR

Hüseyin Subhi ERDEM*

ÖZET

Hakikat nosyonu üzerine fikir beyan etme, Nietzsche felsefesinin merkezi noktalarından birini oluşturur. Esasen antik Yunan düşüncesinden günümüze kadar hakikat kavramı felsefenin önemli tartışma konularından biridir. Nietzsche de felsefesinde hakikat kavramı etrafında farklı beyanlarda bulunmuştur. Hakikatin bizzat kavranabilirliğinin imkanı problematik bir konu olduğundan, hakikat tartışmaları epistemolojik bağlamın dışına taşmıştır. Yani hakikatin metafor vasıtasıyla anlatımı felsefede daha uygun bir bağlam olarak kabul görmüştür. Bu makale Nietzsche'nin hakikat hakkında epistemolojik ve dilsel bağlamdaki değerlendirmelerini incelemeyi amaç edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hakikat, Metafor, Mahmuzlar, Varlık, Sırrı Anlam.

ABSTRACT

Expression on Truth notion is one of centre points in Nietzsche Philosophy. In fact, truth notion is one of important discussed matter since Ancient Greek thought up to now. Nietzsche also have different statements related to truth notion. The possibility of perceptionable of truth is a problematic issue itself. So arguments related truth have been run over from its epistemology context. Explanation of truth via metaphor have been agreed on fitter in philosophical context. This study is aimed to investigate epistemologic and linguistic evaluates related truth notion of Nietzsche.

Key Words: Truth, Metaphor, Spurs, Being, Hyponia,

Giriş

Hakikat¹ nosyonunu felsefesinin önemli nirengi noktaların-

* Yrd. Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, e-mail: serdem46@hotmail.com, tel: 0535 3766248.

¹ Hakikat [İng. Truth, Alm. Wahrheit, Fr. Verite,], 1. En genel anlamda dini, bilimsel, ahlaki vb. hakikatler bağlamında bir bilgi alanı ya da disiplininin konu edindiği varlık alanıyla ilgili temel doğrular bütünü. 2. Özel olarak kimi zaman doğruluk anlamında kimi zaman da gerçeklik anlamında kullanılmakla birlikte gerçekte bir şeyin kendi özü içinde örtüsünü açarak vukua gelmesi ve insanın bunun farkında olması durumu. Varlığın gizinden çıkarak insanın bunu bilmesi durumu. Bk. A. Cevizci, Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yay., İstanbul., 2002, s. 467.

dan biri olarak ortaya koyan Nietzsche'nin, epistemolojisi bağlamında, hakikat anlayışıyla ilgili ya da dünyanın hakikatiyle ilgili vardığı sonuçlar, fikri takipçileri tarafından ilgi uyandıran incelemelere zemin hazırlamıştır. Nietzsche'nin hakikat nosyonu üzerine dikkate değer çalışmalar yapan Clark, O'nun hakikat hakkındaki değerlendirmesini iki farklı noktadan ele alır.

Clark, Nietzsche'nin kimi metinlerinde hakikati kabul eden görüşlerini, kimi metinlerinde de hakikati reddeden görüşlerini tespit eder. Bu bağlamda Nietzsche'nin "Aşırı Ahlaki Anlamda Yalan ve Hakikat" adlı metni, Onun, gerçekten doğru olan teoriler ve inançlarımızı inkar eden, "hakikat" hakkındaki en radikal yorumunu içerir. Nietzsche'nin hakikati olumlayan birinci yaklaşımındaki vurgu, Onun bazı inançların hakikatini savunduğu şekildedir. İkinci ve radikal yorum ise, Nietzsche'nin sıkça inançlarımızı inkar ettiği biçiminde formüle edilir².

Bu makale öncelikle Nietzsche'nin, hakikatin bilinebilirliği yönündeki yaklaşımlarına bir değinide bulunacak, bunun yanında, Onun hakikat problemini hermenötik bağlamda ele aldığı ve hakikatin kavranamazlığını ifşa ettiği yaklaşımı, Derrida'nın Nietzsche diskurunda³ hakikati kadın metaforuyla açıklayan fragmentlerinden yola çıkarak kaleme aldığı, *Spurs: Nietzsche's Styles* (1979), adlı eseri dikkate alınarak irdelenecektir.

Nietzsche'nin metinlerinde dikkatli bir okuma sonunda elde edilen ve yorumcularını hakikat konusunda "hakikat vardır ve hakikat yoktur" biçiminde çelişkili bir yargıya düşüren husus, Onun, felsefesinde irrasyonel bir kalkışa sahip olmasından kaynaklanır. Bu bağlamda O, akılsal yoldan kavranabilir bir dünya, bir kozmos fikrini reddeder. Ona göre dünyayı akılsal yoldan kavrama girişimlerinin tamamı birer basitleştirmedir⁴. Kavranabilir bir kozmos fikrini temellendirme girişimindeki her tür felsefe de böyle bir basitleştirme görevi icra ederler. Oysa bu durum, yaşamın zenginliğini yoksullaştıran, onu dar kalıplar içine tıkıştıran rasyonel kurgulardan ibarettir⁵. Peki böyle bir sonuç Ni-

² Bk. Maudemarie Clark, "On 'Truth and Lie In The Extra-Moral Sense", *International Studies in Philosophy*, 1998, c. XXX:3, s. 57.

³ Diskur: Filozofun sistematik olmayan, dağınık ve aforizma üslubuyla yazdığı metinlerinin tamamını ifade eden terim.

⁴ Bk. Doğan Özlem, *Ahlak Felsefesi*, İnkılap Yay., İstanbul, 2002, s. 105.

⁵ Bk. Özlem, *age*, s. 105-106.

etzsche'nin bütün diskuru göz önüne alındığında ulaşılan nihai bir netice midir? Bu soruya hemen evet demek mümkün görünmemektedir. Çünkü başka bir bağlamda Nietzsche'yi pozitivist bağlama oturtan yorumcularına ve bu tür yorumları haklı kılan ifadelerine rastlamak mümkündür. Bu bakımdan bütün bir metnin karmaşık yapısı içinde sahil bir görüş elde etmeye çalışsan birisi için John T. Wilcox'un ortaya koyduğu çözümleme, tatmin edici bulunabilir⁶.

Hakikatin Bilinen ve Bilinemeyen Bağlamı

Nietzsche, diskuru içinde, daha çok insan organizmasının bilinebileceği iddiasında bulunur. Bu iddia, O'nun zihinle nesnel gerçekliğin birbiriyle örtüşmediği ve zihnin ancak kendi bağlamında nesnel olanla ilişkiye girdiği ve bilgi ürettiği şeklindeki açıklamasıyla yakından ilgilidir. Bu durumda eğer biz nesnel dünyayı olduğu gibi kendi hakikatinde algılayamıyorsak, o zaman dünya hakkında bileceğimiz kesin şeyler ne olabilir? Bu sorunun yanıtı olarak insanın, organizmasının farkında olduğu ve bu yapıyı bilebildiğine dair bir iddiadır.

Hakikatin bilineceğine ilişkin tespitlerde, bilimsel zeminde elde edilebilecek neticelere dayalı açık-seçik tanım elde etme durumu sorunlu ise, bu durumda hakikati bilimsel zeminden uzaklaştırıp asıl onun üzerinde daha rahat konuşulacak bir zemind betimlemede bulunmak gerekir. Bu yüzden Nietzsche, hakikat hakkında bilimsel iddialardan çok, hermenötik bağlamda söz eder. Bu durumda, bizzat hakikatin kendisine değil; yorum problemine ve Nietzsche'nin felsefesiyle ilgili ögelere değinme durumu hasıl olur. O halde hermenötik, felsefeyi modifiye eder. Nietzsche kendisi tarafından seçilmiş hipotezlerle, belirli bir mihver etrafında doğruyu, gerçeği bildiğine inanır ve kendine has bir yöntem içinde hakikatle ya da bilgiyle bağlantı kurduğunu ve bu konuda özel pratiklerle düşündüğünü ilan eder⁷. Nietzsche'nin aşırı yorumu, O'nun tarafından uyarlanmış ve düşüncesinin arka

* İkonoklast: Yerleşik adetleri, inançları, geleneksel kurumları yeren kişi.

⁶ Bk. John T. Wilcox, *Truth and Value in Nietzsche: A Study of His Metaethics and Epistemology*, Ann Arbor University of Michigan, 1974, s. 45.

⁷ Bk. James P. Cadello, "Nietzsche's Radical Hermeneutical Epistemology", *International Studies in Philosophy*, XXIII/2, 1983, s. 119.

planında var olan aşırı ve ikonoklastik* vasfı ve hermenötik uygulamayı gösterir.

Nietzsche'nin epistemolojisi hakkında konuşurken, "kognivist"⁸ terimi oldukça yarar sağlayacaktır. İdrak eden kişi, idrak etme edimi, Nietzsche bağlamında hakikati görmeye ve sezmeye tekabül eder. İdrak etme, içinde sezgi ve bütünü görmeyi içerimlediği için Nietzsche'nin Zerdüştvare hakikat söylemiyle örtüşmektedir. Bu terimi Nietzsche'nin epistemolojisi bağlamında kullanan Wilcox, Nietzsche bakımından bazı hakikatlerin bilinebileceği ve bu tür iddiaların Nietzsche tarafından doğruluğuna inanıldığını öne sürer⁹. Bu tespit, Nietzsche hakkındaki çağdaş çalışmalarla karşıtlık oluşturarak, bizi geleneksel tarzda epistemolojik düşüncelerin ötesine götürecektir ve hermenötiğe doğru hareket ettirecektir. Çünkü Batı düşüncesi tarihinde hermenötik bağlam, Yeniçağ öncesi zamanla sınırlandırılacak olursa, metnin hakikatinin ortaya konulması, lafzın yorumuna yönelmenin zorunluluğu biçiminde tezahür eder. Yeniçağla birlikte lafzın irrasyonel bağlamını rasyonelleştirme girişimi olarak, hermenötik yeni bir görev üstlenmektedir. Hermenötiğin ikinci dönemdeki görevi, akledilemeyenin aklileştirilmesi ve anlaşılır kılınması ya da anlamlı kılınması sonucunu tevlit eder.

Hermenötiğin, yol aldığı tarihsel vetirede, Aydınlanma sonrası Alman Romantik düşüncesi içinde "metnin dehalar-arasılık temelinde üretken tekrar"¹⁰ biçiminde değerlendirilmesi, metnin normatif anlamının arka plana çekilmesine yol açmıştır. Yeni oluşturulan anlam ve yorum yöntemi, kendisine dayanak olarak Antik Yunan hermenötik usulünü örnek edinir. Antik hermenötiğin merkezinde ise alegorik yorumlama problemi yer

⁸ Cognition: Bu terim, İngilizce metinlerde, "bilme, kavrama, idrak etme, usamlama, sezgi veya duyuyla bilgi kazanma işi". Anlamlarının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Son zamanlarda kimi metinlerde "bilişsel" kelimesiyle karşılansa da İngilizce terimin kendisini kullanmak daha tercih edilir görünmektedir.

⁹ Wilcox, *Truth and Value*, s. 45.

¹⁰ Bk. H. G. Gadamer, *Hermeneutik, Philosophical Hermeneutics*, Trans., David E. Linge, University of California Press, California, 1977, s. xx, 47; Ayrıca bk. H. G. Gadamer, *Hermeneutik, Hermeneutik, Historisches Wörterbuch der Philosophie*, (der): J. Ritter, Berlin 1981, c. 4, s. 1122-1128'den Çev., Doğan Özlem, *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, Ark Yay., Ankara, 1995, s. 14.

tutmaktadır. Hûpónoia¹¹, bu alegorik yorumlamanın anahtar sözcüğüdür. Burada amaç sözel ve sıradan anlamın ardında veya üstünde bulunduğu varsayılan, en doğru (sahih) anlamı ortaya çıkarmaktır¹².

Bu bağlamda Nietzsche, diskurunda, hakikat hakkında epistemolojik bağlamdan hermenötik bağlama kayan açıklamalar ve alegoriler kullanmıştır. O, bir yöntem olarak açıklamalarına temel kıldığı antik hermenötik üsluba ilaveten, örneğini Schleiermacher ve Schlegel'de gördüğümüz psikolojik açıklama biçimini de ilave ederek, ruhçözümsel bir anlamlandırma ortaya koyar. Bu bağlamda antik hermenötik üslup içinde kavramların literal (lafzi) anlamını ikinci, üçüncü plana iterek, alegorik anlamlarına öncelikle müracaat eder ve bu açıklamaları aklileştirir. Dolayısıyla, yukarda bahsi geçen, hermenötiğin her iki bağlamdaki görevini, Nietzsche'nin hakikati serimleme girişimi için uygun görebiliriz. Belki de bu nedenden dolayı, Onu, hakikati hermenötik bağlama taşıyan ve hakikatin insan gerçekliği bağlamında ancak bu biçimde elde edileceği kanaatine motive olduğu bir girişim içinde buluruz. Fakat, "epistemolojiden hermenötiğe hareket ettiren inanç", her ne kadar bu anlamda olsa da, bu bağlam, epistemolojinin kendisi bakımından imkansızdır. Çünkü epistemoloji, öznenen ya da nesneden yola çıkarak gerçeklik hakkında bilgi verme iddiasındadır. Bu iddia, gerçekliğin muğlaklığını kabul etmez. Bu sebepten dolayı bizzat gerçekliğe ulaşamazlık ve bunun olanaksızlığı, ayrıca bir hermenötik değiniyi gerekli kılmaz. Oysa bunun aksinin izlerini Nietzsche'nin hakikat/gerçeklik hakkındaki düşüncesinde görmekteyiz.

Bununla birlikte, Nietzsche, iddia olarak, doğruyu (true) bildiğini ortaya koyan pek çok önerme/ifadede bulunmuştur. Bu bağlamda Nietzsche'nin önermelerini üç grupta ele almak mümkündür.

Birincisi; epistemolojik gerçeklikler/hakikatlerdir ki, bunlar bizzat, gerçeğin gerçekliği hakkındadırlar. Bunlar, bilginin sınır-

¹¹ Hûpónoia: Sırrı, içrek anlam, bir şeyin derininde veya temelinde yatan hakiki anlam veya gerçek mana. Fl. Bir şeyi içinden geçirmek, şüpheye ve kuşkuya düşmek, birine veya bir şeye karşı kuşku duymak, tahmin etmek, zannetmek, Osm. İstinbat. Bk. Francis E. Peter, *Antik Yunan Felsefesi Terimler Sözlüğü*, Çev., Hakkı Hünler, Paradigma Yay., İstanbul., 2002, s. 167.

¹² Bk. Gadamer, *Hermeneutik*, s. 12.

larıyla birlikte hareket etmek zorundadırlar. Bu yüzden, bizim, doğru olarak kabul ettiğimiz ve bildiğimiz şeyin kavramsallaştırılması rolünü zorunlulukla üstlenirler.

İkincisi, kozmolojik hakikatler hakkındaki Nietzsche'nin ifadeleridir. Bu ifadeler, tümel varlık hakkında, büyük ölçekli yorumlarda bulunur ya da deneysel/ampirik gerçeklik hakkında genel özelliklerden bahseder. Bu bağlamda ateizm, immoralizm ve natüralizm içerikli ifadelerle karşılaşırız.

Üçüncüsü, bunlar hayatın detayları hakkındaki hakikatlerdir. Özellikle psikolojik açıklamalarla zenginleştirilmiş ifadelerdir. Bu ifadeler Kilisenin tarihi, ahlakın arkasındaki motivasyonlar [vb.] hakkındadırlar¹³.

Nietzsche'nin hakikat hakkında serimlediği fikirlerini bu şekilde topladığımızda elde edeceğimiz sonuç, Onun açıkça gelenek hakkında eleştiride bulunan, yetersiz, dar boyutta epistemolojiden bahseden, bütünüyle epistemolojinin alanını da terk etmeyen biri olduğudur. Bununla birlikte, Nietzsche'nin hakikat hakkındaki bilgiçliğini ve buna dair müthiş mağrurane inancını ve kendine güvenini ciddiye almazsak, bu durumda neye inanacağımızı yeniden belirlemeye başlamak zorundayız. Nietzsche üzerine çalışan birisi, Onun doğru olarak serimlediği bir şeye büyük önem atfetmezse, o vakit, Nietzsche'nin metinlerini deşifre etmedeki uğraşısı küçük bir anlama ve öneme sahip olarak görülecektir. Bununla birlikte Nietzsche'nin çalışmalarındaki epistemolojik öz, Onun hermenötik meseleleri hafiflediği anlamına gelmez. Nietzsche, doğruyu, gerçeği bileceğimize inandığı ve felsefesinde önemli roller oynayan önermeler, sözler, hermenötik ya da yorumla ele alınan problemler ve sorunlarla birlikte değerlendirilmek zorundadır.

Epistemolojinin Çözumsuzlüğü ve Kadın Metaforu

Nietzsche her dogmatik tarzı eleştirirken, eleştirisinin dozunu artırır. Ama bu eleştirilerin karşılığında bilginin imkanı gibi alanlarda hiçbir çözüm getiremez. Onun felsefesinde durmadan değişen ya da kaosun olduğu bir dünyayla karşı karşıya kalırız. Böyle bir dünya da her şey saçmadır. İnsanın dünya da olması bir sıkıntı olmaktan öte bir şey değildir. O halde dogmatik yaklaşımla-

¹³ Wilcox, *Truth and Value.*, s. 156—157.

rın ortaya koyduğu aklın edilgen yapısından sıyrılıp, bize sabit hiçbir yapı önermeyen bu dünya da, kendimizin, kendimizle ilgili yeni tasarımlar ortaya koyması gerekir. Bu durumda insanın ahlaki anlamda da sığınacağı sabit bir yapı söz konusu değildir. Çünkü insan, sığınacak bir melcesine olmayan bir durumdadır. O halde kendi ahlakımızı da her şeyde olduğu gibi kendimiz kurmalıyız.

Peki böyle bir dünya da insani ilişkilerin konumu nedir? Tabii ki böyle bir dünya da, insanın insanla iletişim imkanı ortadan kalkar. İletişimsizlik, Nietzsche felsefesinin kaçınılmaz sonucudur. Çünkü her şey dilsel alana yatırılınca ve dil vasıtasıyla anlam üretiminde sabit zihinsel süreçler, yüzey olarak, çok sıradan etkisiz bir görev yüklenirler.

Zihin bir yüzeyse ve asıl anlama kaynaklık eden merkezler, içgüdüler ve tutkularından oluşuyorsa, anlam üreten merkez olarak içgüdüler ve itkiler öne çıkarılınca, objektif bir değer ya da bilginin imkanı doğal olarak ortadan kalkar¹⁴. Peki o halde, geleneksel felsefenin imkanı içinde bilginin ya da dünyayla ilgili yorumlarımızın belli bir nedensellik alanında ortaya çıkmasına ne diyeceğiz?. Nietzsche hakikat kavramıyla geleneksel felsefede ortaya konulan fikrin metafizik bağlam içinde erişilmezliğine dair düşüncenin terk edilerek, dünyanın fiziksel yapısının gerçek bağlamında ele alınmasının gereğine işaret eder. Dünya da gerçek diye gündeme gelen şey-durumu da aslında yine sorunsal bir alanla yüzleşmeyi gerekli kılar. Bu alan problematiktir ve şeyin hakikati de yine örtülüdür.

Bu varsayımı Nietzsche bir eğretilenmeli imge olarak kullanır: “Kadın olarak gerçeklik veya kadınsı utangaçlığın hareketi olarak gerçeklik. Pek dikkat edilmeyen bir bölüm, teklüğünden çok kadının yaşamın, çekiciliğinin, utangaçlığının ve bütün örtünme etkilerinin karmaşıklığını gözler önüne serer. Sadece bir kez örtüsünü kaldıran kadının korkunç sorunsalı ...”¹⁵ Ve yine bu bölümün sonlarından alıntılanan birkaç satırda Nietzsche “...çünkü kutsal olmayan gerçeklik, güzelliği mutlak olarak bize vermez veya bir

¹⁴ Bk. Nietzsche, *Gay Science (GS)*, “Vita Femina”, § 339, Trans., Walter Kaufmann, Vintage Books, Random House, New York, 1974, s. 205; Bk. Jacques Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, The University of Chicago Press, Chicago, 1979, s. 59.

¹⁵ Bk. Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 57.

sefere mahsus olarak verir. Dünyanın güzelliklerle, ancak anlık olan bu tür güzelliklerle dolu olduğunu söylemek istiyorum. Yaşamı çekici, güzel kılan belki de işte budur: Yaşam altın işlemeli örtüyle kaplıdır; orada, umutlu çekingen, utangaç, alaylı acımasız ve çekici bir görünüm veren güzellikler gizlidir. Evet yaşam kadındır!¹⁶[Şen Bilim, “Vita Femina” § 339]¹⁷.

Nietzsche, hakikatin elde edilmesinde ya da hakikate ulaşmada daima mahmuz görevi görecek ve bizi karmaşanın, anlamsızlığın kuşatmasından koruyacak, anlamsızlığı ya da anlam karmaşasını yararak bizi anlama; yani hakikate ulaştıracak mahmuzlardan bahseder. Mahmuzlar bizi selamet limanına ulaştıracak araçlardır. Nietzsche mahmuzlarla metaforlaştırdığı imgelere ulaşmanın imkanına yol arar. Mahmuzlardan biri anlamayı gerçekleştiren kulaktır¹⁸. O, kulak imgesiyle, kadın metaforuna dönüştürdüğü hakikati kavramanın imkanını, temsil biçiminde sunar. Kulak, hakikatin gezindiği labirentleri ifade eder ve hakikate, kulakla; yani görme, idrak etme, duyma, öğrenme, dinleme ve dinlerken öğrenme ile ulaşılır¹⁹. Kulak, beyaz dönüşümlü hakikatlerin ayak parmaklarına kadar geldiği dalga kırılmasının tam ortasında olan ben'in karşılaştığı hakikati algılar. Hakikate erişmenin güçlüğünü ifade eden temsil durumu: Kayalıklara, falezlere çarparak bir mahmuz gibi kırıldıktan sonra dalgaların kendilerine dönüşümünün tam ortasında olanlar, sadece bana baskı yapan bağırtılar, hıçkırıklar, gözdağı vermelerdir²⁰. Hakikatin hakikati bu kadarcık bir tabloya sığmaz. Şimdiye kadar çizilen tabloda görülen, hakikate ulaşmanın güçlüğü ve hakikatle karşılaşmanın ve onu duyumsamanın, algılamanın zorluğuna dair bir betimlemedir. Zaten hakikat adına tam bir tanım elde etmek mümkün görünmemektedir. Nietzsche'nin hakikati prob-

¹⁶ Nietzsche, GS, “Vita Femina”, § 339, 205; Bk. Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles.*, s. 53.

¹⁷ Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles.*, s. 53.

¹⁸ Bk. Nietzsche, GS, § 60, s. 123.

¹⁹ Bk. Jacques Derrida, *Otobiyografiler: Nietzsche'nin Öğretimi ve Özel İsim Politikası*, Türkçesi, Mukadder Erkan-Ali Utku, Birey Yay., İstanbul, 2004, 35; Bk. Nietzsche, *Ecce Homo* (EH), “Why I Write Such Excellent Books § 4”, İng Trans., R. J. Hollingdale, Penguin Books, New York, 1985, s. 69; Nietzsche, *Thus Spake Zarathustra* (TSZ), “Of Redemption”, The Second Part, Trans., A. Tille-M. M. Bozman, Every's Library No: 892, Print Spottiswoode Ballantyne Co. Ltd., Colchester, 1950, s. 125.

²⁰ Nietzsche, TSZ, “Of Redemption”, s. 125.

lematik etmesinden yola çıkan Heidegger, “yüzyıllardır tanıdık olan hakikatin varlığından niçin memnun olmayalım? Öteden beri ve şimdi, hakikat, bilgi ile nesnenin uyuşumu mudur? Bilginin ve bilgiyi biçimleyen ve ifade eden cümlelerin, şeye uyması ve şeyin, cümle hakkında bağlayıcı olması için, şey, kendini böyle göstermek mecburiyetindedir. Şey, gizlilikten çıkmıyorsa ve açık olanda durmuyorsa, kendini nerde göstermelidir? Cümle, açık olana yani hakiki olana yönelerek, hakiki olur. Cümlelerin hakikati yalnızca bu doğruluktur. Descartes’den beri hakikatten emin olma durumu olarak hareket eden eleştirel hakikat kavramları, hakikatin doğru olarak belirleniminin yalnızca dönüşümleridir. Hakikatin bizce bilinen bu varlığı, tasarımın doğruluğu, varolanın açıklığı olarak hakikatte durur ve düşer”²¹, ifadesiyle kendinde-hakikatin kavranamayacağını ama hakikatin sözel bağlamda ya da nesne düzenindeki yansımasının elde edilebileceğini belirtir: “Hakikat nasıl gerçekleşir? Hakikat nesnelere, insanlar hediyeler, kurbanlar, hayvan, bitki, araç ve gereçler biçiminde gerçekleşir. Var-olan varlıkta durur. Tanrısal olanla, olmayan arasında asılı duran örtük yazgı, varlık sayesinde. İnsan varolanda pek çok şeyi çözemez. Çok az şeyi kavrayabiliriz. Tanıdık olan aşağı yukarı bilebildiğimizdir; başarabildiğimiz ise emin olmayıştır. Var-olan, bizim tarafımızdan yapılmış bir şey değildir veya olsa olsa bizim tasarımımız olabilir. Bütünü parçada düşünürsek ve onu kabaca kavrayabilirsek, gerçekte olanları gözük-tüğü kadar kavrayabiliriz. Buna rağmen, var-olandan öte, ondan uzak olmayan ama onun önünde bir başka şekilde gerçekleşir”²², ifadesiyle hakikatin bizce bilinme olanağı hakkında, bir açıklama getirir. Hakikatin mahiyetine yönelik Heidegger’in bu açıklaması, farklı ifade ve üslupla ondan önce, Nietzsche tarafından da, izah edilmektedir. Hakikatin kavranmasının müşkil halini kulak metaforuyla ele alan Nietzsche, yukarıda betimlediği tabloyu ifade etmeye devam eder. Hakikatin ancak resmi ya da eksik bir tanımını, tablonun zorlu hikayesi içinde elde edilebilir:

Bu arada toprağın eski yer sarsıcısı, en derin diplerde aryasını söylüyor. O, bir boğanın derinden ve sağır edici böğürtüleriyle, yeri göğü sarsan vuruşlarını öyle patlatıyor ki, dağılan kayalıkların ruhu titriyor. O vakit bir yoktan çıkmış gibi, bu cehennemi

²¹ M. Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni*, Türkçesi, Fatih Tepebaşılı, Babil Yay., Erzurum, 2003, s. 40.

²² Bk. Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni.*, s. 40-41.

labirentin kapısında birkaç kulaç ötede büyük bir yelkenli (Segelschiff) görünüyor ve hayalet kayması sessizliğinde geçip gidiyor. ... Gelip giden öngörü sahibi sessiz hayalet görünümlü arada bir varlık (Mittelwesen) öyle mi? Beyaz yelkenleriyle büyük bir kelebek gibi dalgaların üstünde süzülen bir gemiyim, öyle mi? Ah! Varlığın üstünde süzülme, asıl olan da sanki bu değil mi?...Kendi çıkmazı tehlikesindeki bir erkek, yine dalga kırılması içinde olduğunda, mutluluğunu ve dinginliğini bulduğu sessiz ve büyüleyici varlıkların kendi önünden geçtiğini görür: Bunlar da kadınlardır. Kendi beninin orada, kadınların yanında olduğuna inanmak ister...Kadınların çekiciliği uzaklıkla orantılıdır, uzaklık onun gücüdür. Ancak bu ezgiden, bu güzellikten sadece kendini bu büyüden kurtarmak için değil, duyumsamak ve yaşayabilmek için uzak durmak, uzağın da uzağında bulunmak gerekir...Kimlik dışı, imge dışı ve bir görüntü olarak kadın, uzaklığın vadisi, uzaklığın uzaklaşması, uzamın kesilmesi, eğer söylemek olası ise, uzaklığın kendisidir²³. Derrida'nın alıntılıdığı *Şen Bilim*'in 60'ıncı bölümcesindeki bu ifadeler, hakikatin insan hayatı içinde ulaşılmasının imkanına ilişkin zorluğu gözler önüne sererken, aslında onun ulaşılamazlığı ve uzaktan hissedilebilirliğinin, hem estetik hem de işin hakikatine en uygun durum olduğunu ifade eder. Hakikate olan uzaklık ve hakikatin uzaklığı, onu elde etme ya da hissetme ya da algılamanın sınırınıdır. Kadın metaforuyla simgeleyen hakikat, kuşatılamaz ve tam olarak elde tutulamaz bir gerçekliği ifade eder. Gerçekliği kadınla özdeşleştiren Nietzsche'nin aslında kuşatılamayan bir varlık olarak gördüğü kadının tutulamazlığını, elde edilemezliğini betimlerken gerçekliği de aynı statüye indirgemesi, nihayetinde hakikatin elde edilemezliğinin itirafıdır.

Hakikatin çekiciliği uzaklıkla orantılıdır, uzaklık onun gücüdür. Hakikatin uzakta durması elde edilmemesi, aynı zamanda hayatın bir ereğe yönelmesi ve yaratıcı çaba içinde olmasını da doğurur. Uzaklık, yapıcı, yaratıcı, atılımcı bir ruh hali doğurur. Tıpkı Ferhat'ın Şirin'e ulaşmak için dağları delmesi gibi, hakikati bulmak da bitmek tükenmek bilmeyen bir erek ve aşk oluşturur. Hakikat oradadır fakat, hem ulaşılamayan, uzaklıkta duran, yaklaştıkça uzaklaşan; ama her yöneltişte, insana yeni şeyler kazandıran bir hazine gibidir. Hazine ele geçmemiştir; ama hissedilebi-

²³ Bk. Nietzsche, *GS* § 60; Derrida., *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 34, 35.

lir bir hazinenin insanın öngördüğü dünyaya bakışını, değerlendirmeye biçimini değiştireceği de ortadadır. Ama bu durum diğer bir taraftan gerçeğin serapını da ortaya çıkarır. Gerçek serapa dönüşür. Nitekim Derrida, uzaklaşmanın bir ayrışma ve açılımı gösterdiğine işaret eder. Kadın, bu gerçeklik içinde kendinden uzaklaşır²⁴. Derrida'nın bu okuma biçimi Hegel sonrası diyalektik karşıtlığa, "diyalektiğin kendisine karşıtlık" olacak bir alternatifi ayrıntılarıyla anlatmak amacı güder. Kadının (yani gerçekliğin) kökeni yoktur. Çünkü kadın kendinden uzaklaşır, uzaklaştırır. Bütün benliğini, kökenini, kimliğini ve özelliğini yok eder, örter. Burada felsefi söylem gözünü kapadığı için kaybolur, kendini hiç'in içine atar. Kadının gerçeği yoktur; çünkü gerçeğin bu derin ayrımı, bu gerçek dışılık "gerçekliğin" kendisidir. Kadın bu gerçeklikteki gerçek dışılığın adıdır²⁵.

Derrida, Nietzsche metinlerinden yola çıkarak, O'nun hem kadına hem de gerçekliğe inanmasının tam bir yanılgı olduğunu belirtir. Çünkü eğer kadın gerçeklikse, bu aynı kadın, gerçekliğin olmadığını oluşmadığını ve gerçekliğe sahip olunamayacağını çok iyi bilir. Kadın kadındır ve bu haliyle gerçekliğe, yani kendisine, kendisinin kendisi oluşuna, yani olmadığına inanmaz. Bu aşamada Nietzsche, kadının gerçekliğini yani gerçekliğin gerçekliğini ele alır: "Kadın elde edilmeye izin vermez ve her dogma tür bugün orada acınası ve bunalımlı bir içerik içinde durur. Kadın dimdik hâlâ ayaktadır"²⁶. Kadın (gerçeklik) elde edilmeye izin vermez. Gerçekten de öyledir. Burada elde edilmeyen kadınsılık, açıklıktır. Kadınsılık sözcüğünü, dogmatik filozofun, yetersiz bir sanatçının veya acemi bir çapkının bönlüğünde olduğu gibi, dişilik, kadının dişiliği, kadının cinsiyeti olarak algılamamak gerekir. Kadından kaynaklanan (dalavere, hıçkırık, uçukluk, vs.) tırnak içerisinde doğan bu gerçekliğin bu karakteristiği; Nietzsche'nin metninde gerçekliğin tırnak içine konulmasını zorlayan ve daha sonra kesin bir şekilde kayda geçen her şey, kadınsı değil, kadınsılık etkisidir. Kadın yazar ve yazdırır. Kadın deyiş (spur) demektir. Yani, yazın, kadın olacaktır²⁷.

²⁴ Jacques Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 48-49.

²⁵ Bk. Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles.*, s. 35; bk. Nietzsche, *Gay Science (GS)*, § 339, s. 271.

²⁶ Bk. Nietzsche, *Beyond Good and Evil (BGE)*, Trans., R. J. Hollingdale, Penguin Books, London, 1990, § 232, s. 163.

²⁷ Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 55.

Kadının gerçekliği şüpheciliktir, kapalı gizemdir. Düşünülmesi gereken budur. Gerçekliğin araştırılması kadının yaşıyla eş tutulurken söylenmek istenen, gerçekliğin yüzeysellik olduğu ve bu yüzeyselliğin ancak derin gerçekliğin üzerine serilen örtünün etkisiyle ortaya çıktığıdır. Tırnak arasına konularak askıya alınmayan utangaçlık hareketinin yüzünü örten gerçeklik. Gerçekliğin olmaması ya da sadece gerçekliğin olabilmesi için örtüyü kaldırmak veya bu örtünün öyle veya böyle yere düşmesini sağlamak yeterli olurdu. Örtü düşse de gerçeklik kendini göstermek yerine, korku ve ürpertiye neden olur. Korku ve ürperti durumu hasıl olur²⁸.

Örtü düşüyor. Peki böyle olunca, neden bir korku, bir ürperti, bir utangaçlık doğar?²⁹ Gerçekliğin yapısındaki bu maske durum ya da hakikatsizlik, tüm korku ya da ürpertinin nedenidir. Burada insanın dayanağının zeminsizliği bütün çıplaklığıyla göz önüne serilmektedir. Zeminsizliğe mahkum insanın kendine dayanak araması; ya da korkusunu giderecek bir yapı ortaya koymasını mümkün kılan, yalan olan hakikatleri yaratmasıdır. Bunun da aracı sanattır. Sanata eşdeğer olarak Nietzsche'nin kadını görmesi de, bu yanıltmayı varlığında somutlaştırmasıdır. Nietzsche kadında bütün çelişkileri, yanıltıcı unsurları, güçlü gibi görünen zayıflıkları, gizemlilikleri, ikna etme gücünü, dogmatizmi, yalanları, somut bir şekilde görür³⁰. Kadınla gerçekliği eşleştirmede metninin çoğu yerinde hakikatin olmadığına vurgu yapan Nietzsche için, Derrida, yine Ondan alıntılarla “kadının (gerçekliğin) kökeni yoktur...” ifadesini serimler³¹. Aslında gerçeklik öyküsü bir sahip olma sürecidir. Bu öykü, hakikat hakkında elde edilen ya da öne sürülen savların muhkemliğine ilişkin insanın konumunu ortaya koyar. Hakikat meselesini sadece epistemoloji bağlamında ele almak meseleyi sınırlamaktan öte bir sonuç vermez. Nitekim hakikat hakkında konuşurken, hakikati elde etmedeki ben ve öteki (kadın/hakikat) bağlamında sürdürülen tartışmada, ben-lik- varlık bağlamının önemine dikkat etmek gerekir. Anlamın ya da varlığın gerçekliği sorunu, benlik sorunuyla ilintilendirildiğinde, dilbilim, retorik, ve politika alanındaki sorgulamalar karşımıza çıkar ve bu karşılaşmanın sınırlarını, ontolojik

²⁸ Nietzsche, GS § 64, s. 125; Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 59.

²⁹ Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 59.

³⁰ Bkz, Nietzsche, GS § 361, s. 317; BGE, § 231- 239. s. 163-167.

³¹ Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles.*, s. 53.

ve hermenötik bağlam belirler. Bu bağlam (sınır) tekildir ve o vakit ontik ve ontolojik alan sadece bilgiyi değil, bizzat varlığın sınırını belirler³².

İmdi, Nietzsche'nin söylemindeki kadın (hakikat) metaforuyla, O'nun ulaştığı neticeyi görmeye çalışalım: Nietzsche'nin kadın (hakikat) bağlamında ele aldığı, dişilleşen düşüncedir. Kadına dönüşme düşünce sürecidir. Düşünce, gerçekliğin öz sunumunun bir biçimidir. O halde gerçeklik her zaman kadın değildir. Kadın da her zaman gerçeklik değildir. Gerçeklik belki de felsefenin tek başına şifresini çözemediği öykünün kendisidir. Gerçeklik algılamasının tarihçesinde Nietzsche'nin gerçek vurgusundan önce gerçeklik, Platonik düşünce bağlamında bir tanıma sahipti. Düşüncenin bu başlangıç anında gerçekliğin Platonik bir sözceyle kaydedilmesi ya da özetlenmesi, "Platon olarak ben gerçeğim" biçiminde olurdu. Oysa varlık ya da gerçekliğin dışı olarak sahneye konması olgusu sonrasında, Platon'un artık, "ben gerçeğim" diyemeyeceği, filozof'un artık gerçek olmadığı, bu düşünceden kendisinden ayrılır gibi ayrıldığı, artık onun izinden gittiği, sürgün olduğu, düşüncenin sürgüne gönderilmesine imkan sağladığı, an olarak karşımıza çıkar³³. Anlatılar ve hikayeler işte o anda başlar. O zaman uzaklık, kadının gerçekliği, filozofu kurguya yöneltir ve hem imgeyi, hem de düşünceyi doğurur. Uzaklaşan aşkın (transcendent), çekici ve ulaşılamaz olur, etkin duruma gelir ve uzaklık yolunu in die Ferne³⁴ gösterir. Örtüleri uzaklarda dalgalanır ve ölüm düşü başlar, bu da kadındır. "Şimdi ulaşılamayan ama bilgeye, dindara, erdemli kişiye sözü verilen gerçek dünya"³⁵... Bu dünya metafizik kimlikli bir dünyadır. Böylece, "düşüncenin gelişimi: daha fazla incelik kazanır, aldatıcı ve ulaşılamaz olur; yani dişilleşir..."³⁶. Uzaklaşma, erişilememe aşkınlığı doğurur. Böylece gerçek hayal olur ve gerçeklik, ulaşılamayan bir konuma yerleşir. Gerçekliğin yüzyıllardır bu biçimde algılanması, aslında, Nietzsche bakımından elimizin altındaki bir durumun

³² Bk. Nietzsche, *Twilight of Idols* (TI), "The Problem Of Socrates § 5"; "How the 'Real World at Last Became a Myth' § IV (1-6)", İng. Trans., R. J. Hollingdale, Penguin Books, London, 1968, s. 31.

³³ Bk. Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 50; Nietzsche, TI., s. 31

³⁴ In die Ferne: Uzakta.

³⁵ Bk. Nietzsche, TI., "How the 'Real World at last Became a Myth' § IV (1-2)", s. 31.

³⁶ Derrida, *Spurs: Nietzsche's Styles*, s. 51.

ulaşılamaz kılınması demektir³⁷. Hakikatin, dil platformunda serimlenmesi, ben'in içinde durumu dile havale ederek, gramerin dolayımına hapsolmek anlamına gelir. Gramerin dolayımının bungunluğunu kırma; ancak hermenötik alanda ya da sanatla mümkün olabilir.

Nietzsche'nin hakikat hakkındaki eğretilmeleri, hakikatin tam bir tanımını ve hakikati ortaya koymayı mümkün kılmakta mıdır? Bu soruya evet demek mümkün görünmemektedir. Kendinde-şey olarak bir tümel ya da tekil hakkında mutlak bir tanım yapmak mantık bakımından da mümkün değildir. Eğer mantık bağlamında kalarak bir tanım yapma durumunda kalırsak, kendinde-şey olarak hakikati tanımlamak için yine zihinsel süreçlerde oluşturulan, tümelerin sınıflandırma cetveline dönerek, cins, ayırım, hassa vb gibi özellikler yardımıyla bir tanım ortaya koymamız gerekecektir ki, bu da bizim sorudaki talebimize tam bir cevap teşkil etmeyecektir. Bu durumda Nietzsche'nin eğretilmeleri ve betimlemelerinin yanında Heidegger'in ontolojik karakterli dil açıklamaları içinde, Nietzsche'ci hakikat nosyonunu izahına da değinme gerekli görünmektedir.

Önemli bir Nietzsche yorumcusu olan Heidegger, var-olanın açıklığını (hakikatini) asla bir mevcut durum olarak görmez, aksine bir olay olarak görür. [O halde hakikat bir varlık durumu değil; varlığa ilişkin bir oluş durumudur³⁸]. Heidegger bu durumu şöyle sorgular: "Açıklık, yani hakikat, var-olan anlamında bir nesnenin ne bir özelliği; ne de ifadenin öyle bir özelliğidir. Peki, o halde hakikat nedir?"³⁹

Heidegger'in konuyu ele aldığı bağlam, bütün bir Var-lığın yine kaplamsal bakımdan hakikatine yapılan vurgudur. Bütün bir varlık yurdunda, [kuşatıldığımız ve içlemsel ögeler olarak ait olduğumuz] Var-olanın diğer alanında [fertler olarak ait olduğumuz tümel yapının içindeki içlemsel bağlamda] kendimizi yuvada hissediyoruz. Var-olan tanındır, güvenilir ve açıktır. Bu açıklık ve güven tümel bir durum olarak Var-lık'ın ortada olmasıyla ilgilidir. Birey açısından "açık olan aslında açık değildir; o açık olmayan-

³⁷ Bk. Nietzsche, TI, "The Problem Of Socrates § 6", s. 31-32.

³⁸ Heidegger'in kendi ifadeleri arasında geçen köşeli parantez içi açıklamalar bana aittir.

³⁹ Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni.*, s. 42.

dır"⁴⁰. Böyle bir varlık durumunun hakikati hakkında konuşmak ve tam bir tanım elde etmek, aynı yapının içindeki ögeler bakımından ne tam mümkün; ne de açıklayıcı bir durumdur. Hakikat, tümel varlık durumunda fertlere daima bütünüyle vuzuh olmayacaktır. O halde, fert bakımından hakikati elde etmeye yönelik kavrayıcı çaba, maksuda tam bir cevap olmayacaktır. Hakikatin fert bakımından yapısındaki bu müphem durum, insan ve varlık bağlamında ne mantıksal ne de epistemoloji ve ontolojik tam bir açıklamayı mümkün kılarak insanı tatmin edecektir. Nitekim bu durumu, Heidegger kendine has üslubu ve açıklama biçimiyle açıklamaya çalışırken, hakikatin çekinikliği, kendini ifşa etmemesi gibi kavramlarla betimlemede bulunmaktadır.

Hakikatin varlığı, [ifşa olduğunda, ele gelemeyen nazenin çiğdem gibidir ve dokunulduğunda ezilir, bu yüzden her nazenin gibi o da narin yapısından dolayı çekinik durur] yani açıklıkta çekinme egemendir. Bu çekinme, hakikatin sanki bütün gizli alanlarını dışarı çıkaran gururlu açıklıkmiş gibi, hata ve eksiklik değildir. Eğer böyle olsaydı, bu kendisi olamazdı. Açıklık olarak hakikatin varlığına ait bu çekinme, kuşkulu bir gizlilik tarzındadır. Hakikat, kendi varlığında hakiki olmayandır. Aydınlik olarak açıklıktan çekinmeyle, onun gizlilik tarzında ait olmasını ve biraz da yabancılaşan bir keskinlikte gösterilmesi söylenmek istenir. Hakikatin varlığı hakikat olmayandır ifadesi, hakikatin, aslında, yanlışlık olduğunu söylememesi gerektiğine işaret eder. Hakikat kendisi değildir, bilakis diyalektik olarak tasarlanmıştır ve genellikle tam aksini kast eder⁴¹. Bu durum içinde olunan gerçekliğin, dil dolayımında ben'den uzaklaşır olmasından kaynaklanır.

Ama bütün bunlara rağmen, açık olan (hakikat) varlıkta gerçekleşir ve bu durum, adını daha önce koyduğumuz bir varlık özelliği gösterir. Dünya ve yeryüzü, açık olana aittir. Fakat dünya aydınlığa tekabül eden açık bir şey değildir. Yeryüzü ise, gizlemeye tekabül eden bir kapalılık değildir. Dünya, bütün kararların ilave olduğu önemli direktiflerin, yolunu aydınlatması değildir. Her bir karar çözülmemiş, kapalı ve yanıltıcı olana dayanır; aksi durumda o, bir karar olamazdı. Yeryüzü basit bir kapalılık değildir; bilakis, kendini kilitleyen olarak doğan bir şeydir. Varlıklarına göre dünya ve yeryüzü, kendi içlerinde kavgalıdır ve kavgalıdır.

⁴⁰ Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni*, s. 42.

⁴¹ Bk. Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni*, s. 42.

edebilirler. Onlar bu aydınlık ve gizlemeye, yalnızca böyle olarak girerler. Hakikat, aydınlık ile gizlemenin en eski kavgası olarak gerçekleştiği sürece, yeryüzü, dünyadan yükselir, dünya da, yalnızca yeryüzünün üzerine kurulur⁴².

Hakikat, var-olan olarak, var-olanın bir açıklığıdır. Hakikat, oluşun hakikatidir. Güzellik, bu hakikatin yanında bulunmaz. Hakikat kendini serimlerse, o zaman gözüktür. Gözükmek, hakikatin eserdeki olması ve eser olarak güzelliştir. Güzeli böylece hakikatin gerçekleşmesine ait olur. Bu, aynı zamanda, hoş gitme değil; onun şeyidir. Var-olanın, var-olan olarak, oluştan kendini aydınlattığı için, biçim, güzel olan biçime dayanır. Oluş o zaman εἶδος (eidos)⁴³ olarak vuku bulur. Oluş, görünüş ve biçimi içeren bir yapı olarak karşımıza çıkar. Daha sonra yüklendiği anlam bakımından ἰδέα (idea) kendini μορφή (morfem)'ya⁴⁴ ekler. Σύυολον (eidolon)⁴⁵, μορφή (morphem)'nin bileşik bütünlüğü üλη

⁴² Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni*, s. 43.

⁴³ Eidos, (Eide): Platon'un ilk döneminde "Birinin görüldüğü şey", görünüş, biçim, şeklinde anlamlandırır. Sonraki dönemde Platon, eide'yi (eidos'ları) duyuüstü gerçeklik teorisi bağlamında kullanır. Eide Platonik metafiziğin temelidirler. Platon'a göre eide ayrı bir şekilde mevcut idi. Duyulur fenomenlerin değişen, dalgalanan doğası kabul edildiğinde, hakiki bir bilgi (episteme) imkansızdır. Eide işte o duyuüstü gerçekliktir ve bu yüzden de episteme'nin nedeni ve tüm felsefi söylemin koşuludur (Phaido, 65-e, Parmenides, 13b-c, Polite. 508c vd.). Platon eide'yi metafiziğinin temeli yapmakla birlikte onların varoluşunun kanıtını hiçbir yerde vermeye kalkışmaz. Fakat eide'nin birbirleriyle karşılıklı iç bağıntılılığı, iştiraki, bir aradalığı, bir araya toplanması, eşleşme, ortak olma, problemi ve buradan hareketle onların ast-üst olma problemi, Sophistes'e kadar ele alınmaz. Yine mahmul (yüklemleme) temelinde, bazı eide'nin başka bazılarıyla harmanlanmayacağı konusunda ve özellikle, diarexis diye bilinen, ayrıştırıcı metod aracılığıyla, çeşitli gruplanışları seçip ayırmanın, diyalektiğin görevi olduğu konusunda bir uzlaşma varılır (Soph. 253b-e). Bu süreci aydınlatmak için Platon, beş eide seçer. Bunlar, varlığın en genel yüklemeleridir: Varlık (on), Aynı, Başka (heteron), Hareket (kinesis) ve Sukünet. Platon bunları en büyük cinsler (mégistra géne) olarak adlandırır. Géne'nin genera yani cinsler, sınıflar olarak okunması, Aristoteles'in katégoriai'nin eşdeğeri olan Platonik Summa genera'nın [en yüksek cinsler] keşfine yol açar. Platon'un kendi kullanımı olan genos'u sıklıkla eidos'un bir eşanlamlısı olarak kullanması, onu "çok önemli eide'den bazıları" anlamında kullandığı anlamına gelir. Bk. Peters, *age*, s. 83-90.

⁴⁴ Morfem: biçim-birim, anlamını yitirmeden daha ufak anlamlı parçalara bölünemeyene, anlamlı en küçük söz birimi.

⁴⁵ Eidolon: eikon, imge, kopya, yansı, sûret; Eikazo: "benzer kılmak, temsil etmek, mukayese etmek, mukayeseden sonuç çıkarmak, tah-

(hyle)⁴⁶; yani ἐργον (ergon)⁴⁷'nin tarzındadır. Hazır olmanın bu tarzı, edimin güncel hale gelmesidir. Güncel olan da, gerçeklik olur. Batılı belirli dünya için, gerçek şey olarak, var-olanın olma tarzında, güzelliğin hakikatle olan kendine özgü birlikteliği gizlidir. Hakikatin varlık değişimine, Batı sanatının varlık tarihi karşılık gelir⁴⁸. Dilin dolayımına mahkum olan hakikat, ancak estetik alanda ifşa olunur. Ama yine de kendinde bir hakikat elde edilemez.

Sonuç

Felsefenin, yüzyıllardır merkezi tartışma konularından birini oluşturan, hakikatin, ne'liğine ilişkin tanımlamalar, işin yapısı ve mahiyeti gereği; ya mantıksal bazda; ya da felsefenin epistemoloji, ontoloji, estetik [vb.] gibi alanları bağlamında ele alınırlar. Bu değerlendirmeler hakikat hakkında tam bir tanım elde etmeye yöneliktir. Hakikat tartışmaları bağlamında hakikat, gerçeklik, doğru vb kavramlar yer yer karıştırılsa da, doğruluk ve hakikat

min etmek"; resim, tasvir, tablo, heykel; karş., eidos, eidolon, Lat. Imago, Osm. Tasvir; Eikasia, salt kopyaları ve yansuları algılama durumu, Platonik Çizginin en alt dilimidir. (Polite., 509e). Eikon, koşullu tipte bir varoluşa sahiptir. (Tim., 52c). Duyulur evren, eide'yi (ideaları) kuşatan düşünüldür evrenin eikonu'dur (Tim., 30a-d; kosmos, noëtos) ve zaman öncesiz-sonrasızlığın bir kopyasıdır. Plotinos'ta ruh, nous'un bir kopyasıdır, (Enn. V. 1,3), Varlığa getirilmiş dünya kendi Baba'sının (Enn., v. 8, 12), ve madde (hüle), varlığın (on) bir kopyasıdır. (Enn., 1, 8,3). Bk. Peters, *age*, s. 91-92.

⁴⁶ Hyle:Hüle, madde, özdek. Aristoteles'in kullandığı bir terim olan hüle, yayılım ya da büyüklük için de doğru olduğu gibi, kökenlerini, dolaysız bir şekilde algılanan gerçeklikte bulmaz, fakat değişmeye ilişkin bir çözümlenmeden çıkar. (Phūs. Akr. 1, 190b-191a); Hüle, dolaysız bir biçimde değil; fakat, analogya yoluyla bilinir (*age*, 191a8). Madde'nin doğasını kavramada yatan güçlük, onun, bilgi eriminin dışarısında gibi görünmesidir. Bir varolmanın tüm niteliklerini sıyırıp atarsak (aphairesis) geriye hiçbir şey kalmaz görünür. Madde kategoriadan herhangi birine uymaz; çünkü, kategoryalar maddeyi yüklenirler. Oysa madde hiçbir şeye yüklenmez; madde bir olumsuzluma bile değildir. (Protê Philo.1029a). Kısacası, form: fiil ise, madde: kuvvedir (Peri psukh. 11.412a). Bk. Peters, *age*, s. 159.

⁴⁷ Ergon: iş, emek, uğraş, logos'a karşıt olarak, laf değil iş. Ergon, filozoflar tarafından iki anlamda kullanılır. Bir şeyin işleyişi, etkinliği anlamında; ya da, o işleyişin, etkinliğin ürünü anlamında. Aristoteles bu ayrımı belirginleştirir. Bu, bazı etkinliklerin kendi ereğini (telos) bir üründe bulmaları (zorunlu olarak bir dış şeyde değil); buna karşılık başka bazı etkinliklerin ise, kendilerinin telos'unu bizzat etkinliğin kendisinde bulmaları biçimindedir.

⁴⁸ Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni.*, s. 69.

kavramları daha açık ve seçik olarak ortaya konulmaktadır. Hakikat ve gerçeklik kavramları, çoğunlukla, aynı konteks içinde düşünülmemekte ve bazen bunlar birbirinin yerine konulmaktadır. Bu iki kavramın birbiri yerine kullanılması daha etraflı bir başka çalışmanın konusu olabilir. Bu makalede, hem nesnel; hem de metafiziksel bir değişmezlik ve mutlaklık'ı, hakikat kavramıyla karşılamaktayız.

İnsanın ilgi alanındaki kavramların tümel niteliği, mantıksal bağlamda, onların hakkında tam bir tanım elde edilmemesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda hakikat hakkında konuşulacak alan ya estetik bağlam; ya da ontolojik ve epistemolojik bağlam içinde kalmakta ve tartışmalar doğal olarak süregelmektedir. Aslında hakikat kavramıyla, felsefenin gündemine giren tartışma biçimi, insanın idrak etme ve bilme yeteneğinin mahiyetinin gerçekliğine ışık tutmaktadır. İnsanın neyi ne kadar ya da ne oranda bilebileceğine ilişkin bir öngörü içinde, tümel kavramları tanımlama girişiminin sunduğu imkanın sınırı -ya da Heidegger'in yaptığı gibi bir bütün olarak, Varlık hakkında konuşmak- insanı doğal olarak, dolayımaya dayalı bir dil kurgusuna götürmektedir. Kişi bakımından bu dolayım; ya dilin kabiliyeti içinde sunulmakta; ya da sanatsal yetenek içinde türlü biçimlerde ifade edilmektedir. Nietzsche'nin hakikat nosyonu hakkındaki üslup ve biçime dayanarak yaptığı açıklamalar, aslında, bu durumun zorlayıcı ve ustalık isteyen bir sonucudur. Kavramın açılmasındaki güçlük, doğal olarak metafor, üslup, dilsel yetenekler, dil sanatları gibi insani yetenek alanlarını araçsallaştırarak çözümlenmeyi gerekli kılmaktadır. Nietzsche'nin, hakikati, kadın metaforuyla izahını [ve yine, bu izahta kullanılan dilin sanatsal biçiminin gerekli kıldığı daha fazla izahı ya da] şerh etmeyi, Derrida gibi bir düşünce ustasının vazife edinmesi; bundan da öte, iyi bir Nietzsche takipçisi olan yüzyılımızın önde gelen filozofu Heidegger'in, hakikat nosyonunu kendi bağlamında değerlendirmesi; birbirini içten gerekli kılan düşünsel faaliyetin zorunlulukları olarak, ortaya çıkan süreçler olarak görülmelidir.

KAYNAKÇA

- DERRIDA, Jacques, *Spurs: Nietzsche's Styles*, The University of Chicago Press, Chicago, 1979.
- DERRIDA, Jacques, *Otobiyografiler: Nietzsche'nin Öğretimi ve Özel İsim Politikası*, Türkçesi, Mukadder Erkan-Ali Utku, Birey Yay., İstanbul, 2004.
- SILVERMAN, Hugh, J., *Gadamer and Hermeneutics*, Routledge, New York, 1991.
- ÖZLEM, Doğan, *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, Ark Yay., Ankara, 1995.
- ÖZLEM, Doğan, *Ahlak Felsefesi*, İnkılap Yay., İstanbul, 2002.
- HEIDEGGER, M., *Sanat Eserinin Kökeni*, Türkçesi, Fatih Tepebaşı, Babil Yay., Erzurum, 2003.
- GADAMER, H. G., *Hermeneutik, Philosophical Hermeneutics*, Trans., David E. Linge, University of California Press, California, 1977.
- PETERS, Francis, E., *Antik Yunan Felsefesi Sözlüğü*, Çev., Hakkı Hünler, Paradigma Yay., İstanbul, 2004.
- NIETZSCHE, F., *Gay Science*, Trans., Walter Kaufmann, Vintage Books, Random House, New York, 1974.
- NIETZSCHE, F., *Twilight of Idols and The Anti-Christ*, İng. Trans., R. J. Hollingdale Penguin Books, London, 1968.
- NIETZSCHE, F., *Ecce Homo*, İng Trans., R. J. Hollingdale, Penguin Books, London, 1985.
- NIETZSCHE, F., *Thus Spake Zarathustra*, İng., Trans., A. Tille-M. M Bozman., Every's Library No: 892, Print Spottiswoode Ballantyne Co. Ltd., Colchester, 1950.
- NIETZSCHE, F., *Beyond Good and Evil*, Trans., R. J. Hollingdale, Penguin Books, London, 1990.
- CLARK, Maudemarie, "On Truth and Lie In The Extra-Moral Sense", *International Studies in Philosophy*, 1998,
- WILCOX, John T., *Truth and Value in Nietzsche: A Study of His Metaethics and Epistemology*, Ann Arbor University of Michigan, 1974.
- CADELLO, James P., "Nietzsche's Radical Hermeneutical Epistemology", *International Studies in Philosophy*, XXIII/2, 1983.